

Vagues, cicles i política (1900-1936)

per Carme Massana

«LES VAGUES SÓN ELS MANIFESTOS...»

La vaga obrera ha estat, des de l'esclat dels primers conflictes entre treballadors i empresaris capitalistes, una de les principals formes de lluita dels treballadors. Fou, però, amb la configuració d'un moviment obrer organitzat, al segon terç del segle XIX, que la vaga passà a ser l'instrument de força decisiu emprat pels obrers per a assolir llurs objectius.

Dobb, seguint Marx, assenyalava a *Political Economy and Capitalism* (1937) el lloc central de l'anàlisi de les classes socials i de les seves relacions per a comprendre l'essència del capitalisme, car els antagonismes entre classes socials havien estat els motors principals tant del procés de conversió del mode de producció capitalista en dominant com de les seves successives transformacions:

«Per a Marx, l'explicació del guany no es troba en cap propietat inherent al capital, ni en el cost real, ni en l'activitat productiva del capitalista [...], sinó en l'estructura de classes de la societat existent, és a dir, en la divisió de classes entre propietaris i desposseïts que s'oculta darrera l'aparença d'igualtat, lliure contractació i "valors naturals", termes que havien estat emprats en la formulació de les lleis de l'economia política.»¹

D'altra banda, sobre la gènesi de la taxa de guany, Dobb escriví: «Els antagonismes de classe, resultat de les relacions dels diferents sectors de societat i dels mètodes dominants de producció, havien estat els motors fonamentals del procés, de la transició d'un sistema a l'altre [...]. Era natural, doncs, que Marx busqués les peculiaritats d'aquesta relació de classes per a trobar la clau del ritme essencial de la societat capitalista, per a descobrir, així, el seu desequilibri, les seves tendències al moviment, no solament sobre la base d'aquesta societat, sinó en la seva base, darrera el vel de les harmonies econòmiques que semblava descobrir una anàlisi que es fixés en les relacions de canvi en un mercat obert.»²

* * *

1. Maurice DOBB, *Economía política y capitalismo* (Mèxic, Fondo de Cultura Económica, 1961) (versió original anglesa, *Political Economy and Capitalism. Some Essays in Economic Tradition*, 1937), ps. 45 i 46.

2. *Op. cit.*, p. 46.

L'objecte d'aquest treball és apuntar la possible utilització de l'anàlisi del moviment vaguístic com a índex de les relacions entre creixement, fluctuacions de l'economia industrial, implantació del sindicalisme i els grans trets de la conjuntura política.

El contingut de les pàgines que segueixen és doble. En primer lloc, exposar alguns elements d'anàlisi teòrica, fruit d'estudis realitzats sobre el període 1900-1939, útils per a iniciar la lectura de les estadístiques sobre la vaga obrera. En segon lloc, situar —sobretot quantitativament i amb les limitacions que comporten les estadístiques oficials— el moviment vaguístic espanyol dins l'europeu, i el català dins l'espanyol.

ELEMENTS D'UNA ANÀLISI TEÒRICA

Vaga, cicle i sistema polític

Per a comprendre l'evolució dels moviments vaguístics a Europa al primer terç del segle pot ser útil d'analitzar la relació entre vaga, cicle econòmic i sistema polític. Cal esmentar els diversos estudis que assenyalen una certa correlació directa entre vagues i cicle econòmic en el període 1919-1938, correlació distorsionada, però, per altres factors, especialment per factors de tipus polític.³ En aquests treballs hom ha observat que la correlació directa entre el cicle de les vagues i el cicle econòmic presenta un cert desfasament, ja que la reactivació de les vagues va precedida d'una reactivació general de l'economia que permet d'iniciar una puja en els preus i una disminució en l'atur forçós. La disminució de l'atur dóna força als sindicats obrers, i la puja de preus permet de guanyar alguna de les reivindicacions obreres. D'altra banda, el nombre de vagues arriba al seu punt més alt abans que hi arribi l'activitat econòmica. A la darrera fase d'alça del cicle econòmic les reivindicacions obreres es guanyen, moltes vegades, abans d'esclatar els conflictes, ja que l'ocupació és molt elevada i els empresaris poden fer repercutir la puja dels salaris en els preus en alça. A la fase ascendent del cicle econòmic les vagues són, doncs, més freqüents, els seus objectius es refereixen, sobretot, a reivindicacions sobre la remuneració del treball, la seva durada és curta i assoleixen més sovint l'èxit. A la fase descendent del cicle correspon una disminució del moviment vaguístic, les vagues són defensives i miren de mantenir els avantatges obtinguts anteriorment, són de llarga durada, difícils de guanyar i van acompanyades, sovint, de punicions als treballadors.

3. Vegeu Alvin HANSEN, *Cycles of Strikes*, «American Economic Review», vol. XI (1921); E. i D. JURKAT, *Economic Function of Strikes*, «Industrial and Labor Review», vol. II (juliol de 1949); Albert REES, *Industrial conflict and business fluctuations*, «The Journal of Political Economy», vol. LX (octubre de 1952); John I. GRIFFIN, *Strikes: a study in quantitative economics*, «The Journal of Political Economy» (1940) (citats a P. H. SULTAN, 1964).

L'anàlisi de Kalecki

L'anàlisi de Kalecki sobre la fase àlgida del cicle econòmic, publicada el 1943 en un article titulat *Political Aspects of Full Employment*, introdueix nous elements en aquell esquema. Segons Kalecki, la situació de plena ocupació —que pot ser aconseguida mitjançant l'ús polític del pressupost— no és volguda ni pels empresaris ni pels rendistes, car «l'acomiadament deixaria d'acomplir el seu paper com a mesura disciplinària [...] i crearia la confiança de la classe obrera en ella mateixa i la consciència ciassista de la classe treballadora». Els empresaris temen la presa de consciència política dels obrers i creuen que «les vagues per a demanar augments salarials i millores en les condicions de treball crearien tensió política».

Malgrat, doncs, que «sota un règim d'ocupació plena els guanys seran més grans que la mitjana d'aquests guanys sota el *laissez faire*, [...] els líders del món dels negocis aprecien més la "disciplina de les fàbriques i l'estabilitat política" que els mateixos guanys. El seu instint de classe els adverteix que l'ocupació plena duradora és, des del seu punt de vista, una situació malaltissa, i l'atur és part integrant del sistema capitalista normal».⁴

Altrament, la tendència a l'increment dels preus en aquesta fase del cicle perjudica els interessos dels rendistes i és probable que «es formi un bloc poderós entre els interessos dels grans negocis i dels rendistes, i és molt possible que trobin més d'un economista disposat a declarar que la situació és malaltissa».⁵

A aquest dilema, al qual es troben abocats els empresaris capitalistes, s'afegeix la seva aversió vers la política de despesa pública que hom intentà d'assajar per tal d'assolir nivells alts d'ocupació.

L'hostilitat dels empresaris envers la despesa pública, l'atribueix Kalecki fonamentalment a dues causes:

a) Pot arribar a fer disminuir el seu poder polític, puix que en «el sistema del *laissez faire* el nivell d'ocupació depèn, en gran mesura, de l'anomenat estat de confiança. Si aquest es deteriora, la inversió privada declina. [...] Això dóna als capitalistes un poderós control indirecte sobre la política governamental: tot allò que pot pertorbar l'estat de confiança ha d'ésser evitat curosament, perquè provocaria una crisi econòmica».

b) Pot limitar el seu poder econòmic a causa de la interferència del govern en les relacions econòmiques i socials. Així, malgrat que «els principis econòmics de la intervenció governamental exigeixen que la inversió pública es limiti a articles que no competeixin amb el comerç privat (per exemple hospitals, escoles, carreteres), hi ha el perill que en perseguir aquesta política, el govern es pugui sentir temptat, amb el temps, de nacionalitzar els transports o les empreses de serveis públics per a conquerir una nova esfera on pugui fer inversions».

D'altra banda, les subvencions del govern al consum són contràries als

4. Michal KALECKI, *Ensayos escogidos sobre dinámica de la economía capitalista. 1933-1970* (Mèxic, Fondo de Cultura Económica, 1977) (versió original anglesa, *Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy, 1933-1970*, 1971), ps. 161 i 162.

5. *Op. cit.*, p. 165.

principis de «l'ètica capitalista, que exigeixen que "vostè es guanyi el pa amb la suor del seu front" [...] si és que no té mitjans propis».

Vers el control del moviment obrer

El corporativisme a Itàlia i a Espanya i el nazisme a Alemanya no és aliè a un conjunt de factors entre els quals hom pot destacar: l'onada de vagues que es desencadenà a Europa a partir del 1917, la radicalització del moviment obrer, el triomf obrer a Rússia, les diferències econòmiques estructurals i polítiques dels diversos països en la lluita per a situar-se en el nou «ordre econòmic» resultant de la Primera Guerra Mundial.

Pel que fa al nazisme, hom en pot trobar una anàlisi suggerent a l'estudi de Kalecki sobre la plena ocupació. El nazisme seria, en el context teòric descrit més amunt, un intent d'assolir la plena ocupació sense que la burgesia perdés ni poder polític ni poder econòmic: «Una de les funcions importants del feixisme, tal com fou representat pel sistema nazi, va consistir a eliminar les objeccions capitalistes a la plena ocupació.»

Car amb el govern nazi «la maquinària estatal és sota el control directe d'un consorci entre capitalistes i adventicis feixistes», se supera la prevenció de la burgesia envers la despesa pública, «ja sia en inversió o consum públic, [...] concentrant les despeses del govern en armaments», i s'elimina el moviment obrer organitzat: «La "disciplina a les fàbriques" i l'estabilitat política són mantingudes, sota l'ocupació plena, pel "nou ordre", que va des de la supressió dels sindicats fins al camp de concentració.»⁷

Hom troba explicada aquí a bastament la desaparició de les estadístiques oficials de vagues a Alemanya a partir del 1933.

Pel que fa al cas d'Itàlia i d'Espanya, cal assenyalar que el feixisme italià i la dictadura de Primo de Rivera declararen ilegals, també, algunes associacions obreres i aconseguiren de reduir el moviment obrer, que tractava de mantenir les seves posicions econòmiques i polítiques, en un context de postguerra, de reequilibri de les relacions econòmiques internacionals, de recomposició de mercats nacionals i de reconversió de la producció. En aquests països, que es caracteritzaven per una industrialització dèbil, per àmplies zones agrícoles subdesenvolupades i, consegüentment, per unes perspectives de mercat esquifit, les burgesies oligàrquiques, juntament amb els rendistes, optaren per la via de l'estat corporativista. Pensaven que el nou estat corporativista els permetria de mantenir la mateixa estructura productiva, debilitar el moviment obrer i crear noves expectatives a la indústria.

La via reformista

A Anglaterra, en canvi, hom assajà a la postguerra un model de govern de caire social-demòcrata que havia de permetre alhora la reactivació de l'economia i el control —llevant-ne la virulència— del moviment obrer.

6. *Op. cit.*, ps. 160 i 161.

7. *Op. cit.*, p. 162.

A l'estudi de M. Gobbin *Lo sciopero generale inglese del 1926*,⁸ hom troba una anàlisi suggestiva d'aquella política, en la qual l'autor té en compte, a part l'escassa bibliografia⁹ sobre aquests fets, les anàlisis sobre aquest període de dos dels economistes més importants del segle xx: Joseph A. Schumpeter, a *Business Cycles* (1939), i John M. Keynes, a *The Economic Consequences of Mr. Churchill* (1925) i a diversos articles publicats al «Manchester Guardian» i a «The Nation». Segons Gobbin, el capital internacional intentà, pel que fa a Anglaterra, la integració de la força de treball per mitjà d'una política reformista per la qual els representants dels sindicats podien participar en el govern, podia haver-hi discussió sobre nacionalitzacions i col·laboració entre treball i capital a tots els nivells i l'elaboració d'una legislació social molt avançada.

Aquesta política no aconseguí, però, els seus fins d'una manera immediata, malgrat el suport més o menys directe de les Trade Unions i la formació, el 1923, d'un efímer primer govern laborista. La principal causa del fracàs de la política reformista assajada pel govern anglès fou, segons Gobbin, la radicalització d'una part del moviment obrer, que arribà a posar en qüestió el sistema capitalista de producció: «*Il significato del movimento degli Shop Stewards e delle lotte di fabbrica degli anni Venti non solo in Inghilterra sta tutto qui. L'operaio inglese che rifiuta l'ideologia tradeunista e laburista, quest'o operaio colto che sembrava maturato alla lunga tradizione riformistica del socialismo inglese, si chiude in fabbrica dove la proposta di discussione sui modi di rappresentanza democratica nel parlamento e nel paese sono lasciate cadere per una messa in discussione radicale del modo di produzione capitalistico*»,¹¹ i que s'oposà fins i tot a les nacionalitzacions dins el marc del sistema capitalista: «*Nel 1920, in pieno periodo di disputa accademica tra riformisti e liberali e conservatori sulla desiderabilità e opportunità o meno di nazionalizzare qualche settore dell'industria, la Conferenza Nazionale dello SS [Shop Stewards] [...] dichiarava che "la nazionalizzazione di qualsiasi industria che lasci il potere in mano alla classe dei capitalisti" era da combattere e da rifiutare come mossa politica del capitale contro gli operai.*»¹²

En aquest context d'oposició obrera a l'estratègia de la burgesia capitalista reformista, el 1924 el primer ministre Mr. Baldwin, del nou govern conservador, adoptà una política econòmica fonamentada en el retorn al patró or i la rebaixa dels salaris. Aquesta política desencadenà la vaga general anglesa del 1926, que esdevingué una de les més importants vagues de la història del capitalisme.

8. Mauro GOBBINI, *Lo sciopero generale inglese del '26*, a S. BOLOGNA, G. P. RAWICK, M. GOBBINI, A. NEGRI, L. FERRARI BRAVO, F. GAMBINO, *Operai e stato* (Milà, Feltrinelli Editore, 1972).

9. A l'assaig bibliogràfic de G. R. Elton hom troba, per exemple, una sola referència bibliogràfica referida a la vaga general anglesa del 1926, *The General Strike*, de Julian Symons,¹⁰ que analitza «una mica superficialment una de les conseqüències més colpidores» del col·lapse del primer govern laborista anglès. Gobbin cita *The general Strike of 1926* de Murray, i l'historiador de la ciència Gary Werskey assenyala que una visió moderna de la vaga general del 1926 es troba a *The general strike* (Londres 1975), de Patrick Renshaw.

10. G. R. ELTON, *odern Historians on British History, 1485-1945. A critical bibliography, 1945-1969* (Londres, Methuen & Co Ltd, 1970), p. 147.

11. M. GOBBINI, *op. cit.*, nota 8, p. 63.

12. *Op. cit.*, p. 65.

La vaga s'inicià en el sector miner del carbó, on les mesures econòmiques del govern conservador es concretaven en una reducció dels salaris monetaris i la prolongació de la jornada laboral. Cal esmentar que John M. Keynes criticà durament aquesta política, que qualificà de tradicional, i suggerí com a alternativa la racionalització dels processos de producció, imputant el cost d'una manera indirecta als salaris monetaris: proposà la concentració del capital, l'augment de l'eficiència tecnològica i la millor i més racional utilització de la força de treball.

Pel que fa al moviment obrer, la vaga del 1926 significà, segons Gobbini, l'últim intent en massa dels treballadors anglesos per a mantenir la seva independència política i la seva independència respecte a les necessitats del capital. Cita, en aquest sentit, unes manifestacions posteriors a la vaga del mateix Mr. Baldwin, en les quals afirmava que la vaga general havia descoratjat els líders polítics sindicalistes i havia trencat la unitat dels sindicats.

Per altra banda, i pel que fa al triomf de la política de caire social-demòcrata assajada per primera vegada en aquests anys a Anglaterra, sembla interessant l'opinió de Joseph Schumpeter sobre la vaga del 1926 i els seus efectes que hom pot trobar en la història dels partits socialistes continguda a *Capitalism, socialism and democracy* (1942). Schumpeter remarca la importància de la vaga del 1926: «Només ens hem de preguntar quines haurien estat les conseqüències d'un èxit per a l'autoritat del govern i per a la democràcia, i comprendrem de seguida que la vaga era un fet històric de primeríssima importància», així com els efectes positius que havia tingut per al partit laborista anglès: «La vaga no perjudicà la força del partit, com podia haver-ho fet. Ben al contrari, la derrota sembla haver produït una radicalització de les masses que explica, en part, l'èxit del partit l'any 1929.»¹³

Polèmica oberta

Respecte a la polèmica, inconclusa, sobre els efectes que tenen els moviments vaguistes en les economies dels països capitalistes, cal assenyalar que davant l'opinió que les vagues causen pèrdues econòmiques substancials, hom troba diversos arguments que ho posen en qüestió. En termes, sobretot, de producte nacional i que remarquen, fins i tot, la incidència positiva que poden tenir les vagues en el sentit que estimulin el progrés tècnic o que resolguin tensions latents entre treballadors i empresaris que provoquen baixes productivitats, vegeu, per exemple, N. W. Chamberlain i J. M. Schilling, R. Gubbels, J. I. Griffin, S. i B. Webb, E. L. Warren. L'oposició a la vaga obre-ra pot tenir més relació, seguint aquest raonament i tal com ha remarcat J. Ros i Hombravella,¹⁴ amb el fet que les vagues constitueixen un mecanisme limitador de les rendes del capital i dels beneficis i un avenç relatiu del volum de les rendes de treball en el conjunt de la renda nacional.

Això no obstant, cal distingir entre diverses menes de vagues, que es mouen

13. Joseph A. SCHUMPETER, *Capitalisme, socialisme i democràcia* (Barcelona, Ed. 62, 1966) (versió original anglesa, *Capitalism, Socialism and Democracy*, Nova York 1942), p. 518, nota 22.

14. Jacint Ros HOMBRAVELLA, *El costo de las huelgas*, «España Económica», núm. 3.670 (1970).

entre dos límits: el de la vaga política, en què és un mitjà per a la transformació del sistema, i el de la vaga econòmica, en què és una arma de lluita per a millorar les condicions de treball dels obrers. Les reflexions anteriors es refereixen, òbviament, a les vagues preponderantment econòmiques.

Cal remarcar, pel que fa als períodes de crisi i d'acord amb l'anàlisi de Kalecki, la temptació de la burgesia d'adoptar una perillosa —fins i tot per a amplis sectors d'ella mateixa— sortida autoritària davant un moviment obrer molt radicalitzat per tal de recompondre la seva taxa de guanys. Així, per exemple, Giorgio Amendola, en l'anàlisi sobre els conflictes greus sorgits a la FIAT el 1979, assenyalava aquest perill tot fent remembrança de la història d'Itàlia els anys vint i trenta.¹⁵

UNA HISTÒRIA EUROPEA

Dret de vaga i estadístiques històriques

Malgrat que la vaga obrera és una manifestació de les relacions socials de producció inherent al capitalisme, la llibertat de vaga i la d'associació no començaren a ésser reconegudes —en nom del liberalisme— pels governs dels principals països capitalistes fins a la segona meitat del segle dinou. Excepte a Anglaterra, on el 1825 foren ja autoritzades les Trade Unions. F. Engels, a *Die Lage der arbeitenden Klasse in England*, publicada per primera vegada el 1845, remarcava la importància i les causes del moviment vaguístic en aquell país, així com el lligam d'aquest moviment amb el sindicalisme: «La increïble freqüència de les vagues constitueix la millor prova de l'extensió que ha pres a Anglaterra la guerra social. No passa cap setmana —de fet, no passa cap dia— sense que no esclati una vaga. Les causes dels aturs de treball són diverses: reducció de salaris, negativa a augmentar-los, ocupació de treballadors no sindicats, persistència dels abusos i de les males condicions de treball, introducció de noves màquines i cent causes més [...]. Les vagues són els manifestos amb què els diversos grups de sindicalistes proclamen llur adhesió a la causa dels treballadors.»¹⁶

L'elaboració i la publicació de les primeres estadístiques oficials sobre vagues obreres s'inicià a l'últim terç del segle XIX. Hom pot comprovar-ho a l'obra de B. R. Mitchells *European historical statistics 1750-1950*,¹⁷ recull i elaboració de 76 sèries estadístiques històriques sobre l'activitat econòmica i social de vint-i-sis països europeus que comprenen el període que va del 1750 al 1950. Aquest estudi es basa principalment en les publicacions oficials dels

15. Giorgio AMENDOLA, «Interrogantes sobre el "caso" FIAT», *Los 61 de la FIAT y el documento Amendola* (Instituto de Estudios Sociales, Ministerio de Trabajo, 1980).

16. Friedrich ENGELS, *Aportacions a la història del moviment obrer* (Barcelona, Ed. 62, 1968).

17. Brian R. MITCHELL, *European Historical Statistics 1750-1970* (Londres i Basingstoke, The Macmillan Press LTD, 1975). Brian Mitchell és lector d'economia a la universitat de Cambridge i fellow del Trinity College. És coautor d'*Abstract of British Historical Statistics* (amb Phyllis Deane), *Second Abstract of British Historical Statistics* (amb H. G. Jones) i *British Parliamentary Election Results 1950-1964* (amb K. Boehm).

diferents països estudiats i, òbviament, en els diferents anuaris de les Nacions Unides.

Les primeres estadístiques oficials sobre el moviment vaguístic són les d'Anglaterra i d'Itàlia (1888), les de França (1890), les d'Àustria (1894), les de Bèlgica (1896), les de Dinamarca (1897) i les d'Alemanya (1899). La resta dels països capitalistes europeus començaren a publicar les estadístiques sobre vagues ja entrat el segle xx.

A Espanya, després d'un període d'una certa tolerància de les vagues obreres, s'inicià el seu reconeixement legal. Una circular —dictamen— de la fiscalia del Tribunal Suprem del 20 de juny de 1902 restringia l'abast de l'article 556 del codi penal del 1870 (titulat *Maquinaciones para alterar el precio de las cosas*)¹⁸ i afirmava que la vaga no constituïa delictes quan pretenia obtenir millores de remuneracions o de condicions de treball. Una nova llei del 1909 disposava el reconeixement jurídic dels conflictes de treball i substituïa l'esmentat article 556 del codi penal. Dins d'aquest marc jurídic, l'Instituto de Reformas Sociales, institució creada el 1903 a fi d'estudiar les condicions de vida de la classe obrera i suggerir mesures per atenuar les tensions socials, inicià el 1905 la publicació anual de les estadístiques de les vagues.¹⁹

Països líders en el nombre total de vagues

Les xifres sobre el moviment vaguístic a Europa al primer terç del segle xx són indicatives —malgrat les diferències conceptuals de la recollida d'estadístiques assenyalada per l'OIT—²⁰ del grau d'industrialització i de la implantació del moviment obrer en aquests països.

Quant al nombre total de vagues obreres entre el 1900 i el 1936, hom pot observar —fent abstracció d'elements de ponderació, com ara l'evolució de la població total o l'evolució de la població activa— que Espanya presenta, dins el conjunt de països europeus capitalistes industrialitzats o en camí d'industrialització, xifres sensiblement inferiors a Anglaterra, Alemanya, França i Itàlia. Excepte els anys corresponents a la Primera Guerra Mundial, en què la diferència és menor per l'increment del nombre de vagues a Espanya i la disminució del moviment vaguístic en els països belligerants. En canvi, en el període 1931-1934 el moviment vaguístic a Espanya és el més alt dels països estudiats.

Alemanya és, fins que Hitler puja al poder el 1933, el país amb un moviment vaguístic més intens, seguit d'Anglaterra, França i Itàlia, fins que, entrada la dècada dels vint, Mussolini va restringint les llibertats polítiques dels treballadors. A continuació ve Espanya, amb xifres semblants a les d'Holanda fins al 1919, superiors del 1919 al 1923 i inferiors del 1924 al 1929.

18. Carlos E. MASCAREÑAS (dir.), *Nueva enciclopedia jurídica*, vol. XI (vegeu «huelga», per Manuel ALONSO GARCÍA) (Barcelona, Seix, 1962).

19. Instituto de Reformas Sociales, *Estadística de las huelgas. Memoria* (Madrid, Impr. Sobrinos de la Suc. de M. Minuesa de los Ríos, 1906-1923); Ministerio de Trabajo, *Estadística de las huelgas. Memoria* (Madrid, Imp. Sobrinos de la Suc. de M. Minuesa de los Ríos, 1924-1934).

20. Organización Internacional del Trabajo, *Les méthodes de la statistique des conflits du travail* (Ginebra, OIT) (citat a G. FRIEDMANN i P. NAVILLE, *Tratado de Sociología del Trabajo*, vol. I i II, Mèxic, Fondo de Cultura Económica, 1963).

QUADRE 1. Vagues al sector industrial. Totals (Europa 1900-1936)

any	França	Itàlia	Països Baixos	Regne Unit	Alemanya	Austria ⁴	Bèlgica	Espanya ¹
1900	902	1.053	—	648	1.468	303	146	—
1901	523	617	122	642	1.091	270	117	—
1902	512	847	142	442	1.106	264	73	—
1903	567	715	163	387	1.444	324	70	—
1904	1.026	1.649	102	355	1.990	414	81	—
1905	830	2.268	132	358	2.657	686	133	153 (130)
1906	1.309	1.674	181	486	3.626	1.083	207	145 (122)
1907	1.275	1.071	154	601	2.512	1.086	221	152 (118)
1908	1.073	1.109	135	399	1.524	721	101	182 (127)
1909	1.025	1.255	189	436	1.652	580	119	147 (78)
1910	1.502	1.090	146	531	3.228	657	108	246 (151)
1911	1.471	907	217	903	2.798	706	156	311 (118)
1912	1.116	905	283	857	2.834	761	202	279 (171)
1913	1.073	599	427	1.497 ²	2.464	438	162	284 (201)
				1.459				
1914	672	905	271	972	1.223	260	—	212 (140)
1915	98	608	269	672	141	—	—	169 (91)
1916	314	577	377	532	240	—	—	237 (178)
1917	696	470	344	730	562	—	—	306 (176)
1918	499	313	325	1.165	532	—	—	463 (256)
1919	2.026	1.871	649	1.352	3.719	151	366	895 (403)
1920	1.832	2.070	481	1.607	3.807	329	506	1.060 (424)
1921	475	1.134	299	763	4.455	435	252	373 (233)
1922	665	575	325	576	4.785	381	169	488 (429)
1923	1.068	201	289	628	2.046	268	164	458 (411)
1924	1.083	368	239	710	1.973	401	186	165 (155)
1925	931	618	262	603	1.708	287	108	181 (164)
1926	1.660	—	212	323	351	186	137	96 (93)
1927	396	169	230	308	844	195	181	107
1928	816	77	105	302	739	242	191	87
1929	1.213	83	226	431	429	202	165	96
1930	1.093	82	212	422	353	83	93	402 (368)
1931	286	67	215	420	463	56	73	734 (610)
1932	362	23	216	389	648	30	63	68* (435)
1933	343	34	184	357	(69) ⁵	23	86	1.127 (1.046)
1934	385	38	152	471	—	4	79	594
1935	376	43	152	553	—	2	150	—
1936	16.907	—	96	818	—	5	(111) ³	—

1. Només es disposa d'informació completa de les vagues enregistrades que consten entre parèntesis.

2. Des del 1913 és exclosa Irlanda del Sud.

3. Excloent el període del juny a l'agost, en què el nombre de vagues va ésser tan gran que no varen poder ésser recollides.

4. Cisleithània fins al 1913.

5. Xifres corresponents al primer trimestre

* Aquesta xifra, evidentment equivocada en el quadre de Mitchell, no hem pogut corregir-la, ja que l'última estadística de vagues del ministeri de Treball que hem pogut consultar es refereix al 1931.

FONT: B. R. MITCHELL, *op. cit.*, nota 18, ps. 173-183.

Treballadors implicats, jornades de vaga

Per a valorar la importància del moviment vaguístic d'Espanya respecte al dels altres països d'Europa caldria també comparar el nombre de treballadors implicats en les vagues i el nombre de jornades de vaga.

Aquesta comparació no es pot fer, però, ja que les xifres de què hom disposa per a Espanya es refereixen només a una part de les vagues enregistrades (fins al 1920 la informació completa sobre les vagues raneja al 50 % del total de vagues registrades).

QUADRE 2. Vagues al sector industrial. Treballadors implicats * i jornades de vaga (Europa 1900-1936)

any	Espanya ¹		França		Itàlia		Alemanya	
	a	b	a	b	a	b	a	b
1900	—	—	223	3.761	350	—	321	3.712
1901	—	—	111	1.862	136	—	149	2.427
1902	—	—	213	4.675	215	—	150	1.951
1903	—	—	123	2.442	155	—	251	4.158
1904	—	—	271	3.935	382	—	310	5.285
1905	25	—	178	2.747	581	—	966	18.984
1906	30	—	438	9.439	324	—	839	11.567
1907	20	—	198	3.562	189	—	575	9.017
1908	38	—	99	1.752	196	—	281	3.666
1909	12	—	167	3.560	386	—	291	4.152
1910	41	1.409	281	4.830	241	—	681	17.848
1911	29	364	231	4.096	465	—	896	11.466
1912	47	1.056	268	2.318	217	—	1.031	10.724
1913	119	2.258	220	2.224	174	—	655	11.761
1914	76	1.018	162	2.187	217	—	238	2.844
1915	35	383	9	55	180	—	48	46
1916	160	2.415	41	236	138	838	423	245
1917	86	1.785	294	1.482	175	849	1.468	1.862
1918	136	1.819	176	980	159	912	716	1.453
1919	199	4.001	1.151	15.478	1.555	22.325	2.761	33.083
1920	264	7.262	1.317	23.112	2.314	30.569	2.009	16.755
1921	99	2.802	402	7.027	724	8.180	2.036	25.874
1922	167	2.673	290	3.935	488	6.917	2.566	27.734
1923	160	3.027	331	4.172	66	296	1.917	12.344
1924	41	605	275	3.863	187	—	2.066	36.198
1925	71	840	249	2.043	308	—	1.115	2.936
1926	32	247	349	4.072	—	—	131	1.222
1927	95	1.312	111	1.046	19	—	686	6.144
1928	143	771	204	6.377	3	—	986	20.339
1929	67	314	240	2.765	3	—	268	4.251
1930	287	3.745	582	7.209	3	—	302	4.029
1931	288	3.843	48	950	4	—	297	1.890
1932	444	3.590	72	1.244	0,6	—	172	1.130
1933	937	14.441	87	1.199	0,8	—	(13) ⁵	(96) ⁵
1934	742	11.103	101	2.393	0,6	—	—	—
1935	—	—	109	1.182	0,6	—	—	—
1936	—	—	2.423	—	—	—	—	—

any	Austria ⁴		Bèlgica		Països Baixos		Regne Unit	
	a	b	a	b	a	b	a	b
1900	105	—	32	—	—	—	189	3.152
1901	25	—	44	—	—	—	180	4.142
1902	37	—	10	—	—	—	257	3.479
1903	46	—	8	—	—	—	117	2.339
1904	64	—	12	—	—	658	87	1.484
1905	100	—	76	—	—	123	94	2.470
1906	154	—	25	—	12	295	218	3.029
1907	177	—	45	—	12	458	147	2.162
1908	79	—	14	—	7	102	296	10.834
1909	62	—	11	—	8	297	301	2.774
1910	55	—	26	—	15	366	515	9.895
1911	122	—	55	—	21	442	962	10.320
1912	121	—	61	—	26	467	1.463	40.915
1913	40	—	—	—	55	912	689 ²	11.631
1914	33	—	—	—	—	—	664	9.804
1915	—	—	—	—	17	393	447	9.878
1916	—	—	—	—	17	118	448	2.953
1917	—	—	—	—	20	261	276	2.446
1918	—	—	—	—	32	545	872	5.647
1919	70	221	158	—	44	716	1.116	5.875
1920	199	927	289	—	62	1.057	2.591	34.969
1921	302	1.763	122	—	66	2.355	1.932	26.568
1922	307	1.635	85	—	48	1.282	1.801	85.872
1923	133	1.074	105	—	44	1.224	552	19.850
1924	286	2.295	83	—	56	1.216	405	10.672
1925	57	666	81	—	27	3.156	613	8.424
1926	25	233	70	—	34	781	441	7.952
1927	37	477	36	—	10	281	2.734	162.232
1928	44	563	72	—	14	202	108	1.174
1929	38	287	46	—	17	635	124	1.388
1930	10	41	54	—	21	890	533	8.287
1931	12	100	20	—	11	229	307	4.399
1932	7	80	161	—	28	766	490	6.983
1933	6	65	35	—	32	1.636	379	6.488
1934	0,3	0,2	34	—	15	483	136	1.072
1935	0,1	0,2	99	—	6	90	134	959
1936	1,8	1,5	(39) ³	—	13	244	271	1.955
					10	77	316	1.829

a. Treballadors implicats en les vagues (milers)

b. Jornades de vaga (milers)

* Excepte en els casos indicats a les notes, els treballadors implicats i els dies de vaga es refereixen a tots els treballadors afectats clarament per una vaga i no només als directament afectats.

1. La informació sobre treballadors implicats en les vagues i sobre dies no treballats es refereix, només, a la part de les vagues registrades que consta entre parèntesis al quadre «Vagues al sector industrial».

2. Des del 1913 és exclosa Irlanda del Sud.

3. Excloent el període del juny a l'agost, en què el nombre de vagues va ésser tan gran que no varen poder ésser recollides.

4. Cisleithània fins al 1913. En aquest període inclou, només treballadors implicats directament.

5. Xifres corresponents al primer trimestre.

Elements de ponderació: la població total i la població activa

Si hom pondera el nombre total de vagues dels països europeus amb la seva població els anys 1900, 1910, 1920 i 1930 obté resultats força coincidents amb els de l'anàlisi anterior —la població donada pels censos no coincideix sempre amb aquests anys, tal com hom pot comprovar en el quadre núm. 3.

El 1900 el país amb un nombre més elevat de vagues per 100.000 habitants era Itàlia (3,2), seguit d'Alemanya (2,6), els Països Baixos (2,4), França (2,3), el Regne Unit (1,8) i Espanya (0,8) (pel que fa a Espanya, comparem la població del 1900 amb el nombre de vagues del 1905, primer any del qual hom disposa d'estadístiques de vagues). El 1910 el país capdavanter era Alemanya (4,9), seguit de França (3,8), Itàlia (3,1), els Països Baixos (2,5), el Regne Unit (1,2) i Espanya (1). El 1920 veiem que, dins l'augment general de la relació entre nombre de vagues i habitants, els Països Baixos se situa en primer lloc, amb 7 vagues per cada 100.000 habitants, seguits d'Alemanya (6), Itàlia (5,7), Espanya (5), França (4,7) i el Regne Unit (3,6). El 1930 notem la davallada general del nombre de vagues i comprovem com els Països Baixos (2,7), França (2,6) i Espanya (1,7) són els països amb un nombre relatiu de vagues més important, seguits del Regne Unit (0,9), Alemanya (0,5) i Itàlia (0,2).

La comparació de la relació treballadors implicats en les vagues i població total entre països europeus —excloent-ne ara Espanya, ja que no disposem d'informació suficient— ens permet de matisar els resultats anteriors. Veiem com a fets més destacables que el Regne Unit se situa en els anys 1910, 1920 i 1930 en primer o segon lloc dels països amb més treballadors implicats en les vagues per 1.000 habitants, mentre que els Països Baixos són desplaçats cap als darrers llocs entre els països estudiats. Aquest fet es podria explicar, probablement, si disposàvem d'estadístiques sobre la grandària de les empreses en tots dos estats.

L'anàlisi de les relacions del nombre de vagues per cada 100.000 habitants de la població activa ofereix poques variacions substancials en la valoració del moviment vaguístic a Europa. Les diferències provenen, òbviament, de les variacions en la proporció població activa i població total entre els estats. Remarquem que els Països Baixos se situen en els primers llocs els anys 1900 (1r. lloc) i 1910 (2n. lloc) i que Espanya passa del tercer lloc al segon el 1920.

Estudi de les mitjanes

La comparació de les mitjanes²¹ de nombre de treballadors per vaga, de jornades de vaga per vaga i de jornades de vaga per treballadors implicats en les vagues ens ajudaran a valorar el pes del moviment vaguístic d'Espanya respecte als altres països europeus, malgrat que pel que fa a Espanya aquestes mitjanes es refereixen només a una part de les vagues enregistrades.

Quant a la mitjana de treballadors implicats per vaga, veiem que entre el 1905 i el 1934 el Regne Unit, Alemanya, Espanya, Itàlia i França són els països

21. El càlcul de totes les mitjanes que segueixen, realitzat a partir dels quadres generals, no s'inclou en aquest text, per raons d'espai.

QUADRE 3. Població total, vagues per 100.000 habitants i treballadors implicats en les vagues per 1.000 habitants (Europa 1900-1930)

anys	França			Itàlia		
	a	b	c	a	b	c
1900		2,3	6		3,2	11
1901	38.451			32.475		
1910		3,8	7		3,1	7
1911	39.192			34.671		
1920		4,7	34		5,7	64
1921 ¹	38.798			36.406	5,4	61
				37.974 ²		
1930		2,6	14		0,2	0,07
1931	41.228			41.177		

anys	Alemanya			Regne Unit		
	a	b	c	a	b	c
1900	56.367	2,6	6		1,6	5
1901				41.459		
1910	64.926 ³	4,9	10		1,2	11
	58.451	5,5	12			
1911				45.221		
1920		6	18		3,6	44
1921				44.026 ⁵		
1925 ⁴	63.181					
1930		0,5	3		0,9	7
1931				46.075 ⁶		
1933	66.030					

anys	Països Baixos			Espanya ⁷	
	a	b	c	a	b
1899	5.104				
1900		2,4	—	18.594	
1905					0,8
1909	5.858				
1910		2,5	2,9	19.927	1
1920	6.865	7	9,6	21.303	5
1930	7.936	2,7	1,4	23.564	1,7

a. Població total (milers).

b. Vagues per 100.000 habitants.

c. Treballadors implicats en les vagues per cada 1.000 habitants.

1. Del 1871 al 1918 la major part d'Alsàcia i Lorena varen ésser incorporats a Alemanya i no són inclosos aquí.

2. Des del 1921 (2a. línia) són inclosos els territoris obtinguts de la Primera Guerra Mundial.

3. Des del 1910 (2a. línia) en són exclosos els territoris cedits després de la Primera Guerra Mundial.

4. Els censos del Sarre es van realitzar pel juliol de 1927 i pel juny de 1935.

5. La població d'Irlanda del Nord comptabilitzada correspon al cens del 1926.

6. La població d'Irlanda del Nord comptabilitzada correspon al cens del 1937.

7. Inclou les illes Canàries.

FONTS: MITCHELL, *op. cit.*, nota 18, pàgs. 17-27, i elaboració pròpia.

QUADRE 4. Vagues per cada 100.000 habitants de la població activa

	1900	1910	1920	1930
Anglaterra	4	3	8	2
Alemanya	7	12	12	1
Bèlgica	4	3	16	2
Espanya	2	3	13	5
França	4	7	8	5
Països Baixos	9	8	22	8
Itàlia	6	7	11	0,4

FONT: MITCHELL, *op. cit.*, ps. 153-165, i elaboració pròpia.

amb unes mitjanes més elevades. Podem constatar que Anglaterra és, en vint-i-sis anys dels trenta que analitzem, el primer o segon país d'Europa pel nombre d'obriers implicats en les vagues, seguit d'Alemanya (14 anys) i Espanya (12 anys). Podem notar la pèrdua d'importància dels obrers implicats en les vagues a Espanya respecte als altres països entre el 1917 i el 1926 i l'augment, en canvi, entre el 1927 i el 1934.

La mitjana de jornades de vaga per vaga d'Espanya entre el 1910 i el 1923 és superior, en general, a la de França i Alemanya i inferior a la d'Anglaterra, excepte entre el 1915 i el 1917, que el supera. Del 1924 al 1929 la mitjana d'Espanya es manté prou alta, però inferior a la d'Anglaterra entre el 1924 i el 1926 i a la d'Alemanya en els mateixos anys 1924 i 1929 i també el 1928. A la dècada dels trenta la mitjana d'Espanya és inferior a la d'Anglaterra i Alemanya el 1930, inferior a la d'Anglaterra el 1931 i el 1932 i la més alta d'Europa els anys 1933 i 1934.

La mitjana de jornades de vaga per treballador implicat en les vagues a Espanya entre el 1910 i el 1923 es mou, en general, entre les cotes més altes que pren aquesta mitjana en els països estudiats: del 1915 al 1920 és més sensiblement superior, i del 1921 al 1923 és per sota de la del Regne Unit. Del 1924 al 1929 tendeix a disminuir, amb mitjanes inferiors a les del Regne Unit, França i Alemanya el 1928 i el 1929. A la dècada dels trenta augmenta de nou i es manté, però, lleugerament per sota de la mitjana del Regne Unit del 1930 al 1932, i lleugerament per sota del de França el 1931, el 1932 i el 1934.

Si acceptem el pressupòsit que és probable que els organismes oficials obtinguin més informació de les vagues importants no seria gaire exposat de pensar que si hom disposés per a Espanya de la informació de les jornades de vaga i del nombre de treballadors implicats en el total de les vagues, les mitjanes calculades anteriorment serien més baixes. Aquest pressupòsit és evidentment fals en els casos en què el conflicte s'estén i/o es generalitza i té lloc la vaga general. Veiem, per exemple, que *l'Estadística de las huelgas...* corresponent al 1919, malgrat que dóna una informació detalladíssima tant de la vaga de La Canadenca com de la vaga general que desencadenà a l'àrea industrial de Barcelona, no dóna xifres dels treballadors i de les hores de vaga implicats en aquests conflictes.

Resum conclusiu

La conclusió seria, doncs, si hom fa omissió de les distorsions que la política dels governs de caire corporativista produeix sobre el moviment vaguístic europeu, que pel que fa al *nombre absolut* de vagues els països capitalistes europeus amb un procés d'industrialització més avançat i amb un moviment obrer més organitzat, com el Regne Unit, Alemanya i França, són també els països capdavanters en el moviment vaguístic. Però si introduïm la *població total* i la *població activa* com a *elements de ponderació* de les vagues observem com prenen un major relleu els moviments vaguístics d'Itàlia i d'Holanda, i, en canvi, en perd relativament el del Regne Unit els anys 1900, 1910 i 1920.

L'anàlisi de la mitjana de treballadors implicats en cada una de les vagues mostra, en canvi, el pes relatiu del Regne Unit dins el conjunt dels països europeus, car ocupa sovint el primer lloc. La comparació de la relació treballadors implicats en les vagues i població total dóna el mateix resultat.

Espanya ocupa fins al 1939 un dels darrers llocs en la classificació anual dels països capitalistes europeus més industrialitzats segons el *nombre total* de vagues. En canvi, del 1931 al 1934 se situa en els primers llocs. La ponderació del nombre de vagues amb la *població total* i la *població activa* ens marca la mateixa tendència, tant per al 1900 com per al 1910. Ens indica, en canvi, que tant el 1920 com el 1930 ocupa el tercer lloc o segon, segons que relacionem les vagues amb la població total o amb la població activa. L'anàlisi anual de la *mitjana de treballadors per vaga*, indicatiu de l'abast de les vagues, situa Espanya —amb les limitacions expressades més amunt— com el tercer país d'Europa després del Regne Unit i Alemanya pel que fa al nombre de treballadors implicats en cada vaga. Remarquem que entre el 1917 i el 1924 disminueix la importància relativa d'aquesta mitjana.

La mitjana de jornades de vaga per vaga entre el 1910 i el 1934 ens situa Espanya com el segon país, després d'Anglaterra, per la durada de les vagues. Ocupa el primer lloc els anys de la Primera Guerra Mundial (1915-1918) i el 1933 i el 1934.

La mitjana de jornades de vaga per treballador en aquest mateix període mostra com el Regne Unit i Espanya són els països que, durant més anys (9 anys) d'aquest període, tenen aquella mitjana més alta. Espanya ocupa el lloc capdavanter del 1915 al 1920, i, en canvi, només un any (1933) dels trenta.

Veiem, doncs, com aquestes mitjanes matisen els resultats anteriors: donen un pes més gran al moviment vaguístic a Espanya durant els anys de la Primera Guerra Mundial i fins al 1920 i redueixen, en canvi, la seva importància els anys trenta.

Cal tenir en compte, respecte al darrer període de l'anàlisi (1930-1934), que la crisi econòmica i el feixisme o nazisme redueixen o anullen pràcticament el moviment vaguístic dels països capitalistes europeus. Espanya n'és l'excepció, a causa de la conjuntura político-econòmica, caracteritzada per la caiguda de la Dictadura, el recobriment de les llibertats polítiques, el retard i la relativa suavitat dels efectes de la crisi econòmica mundial sobre l'economia espanyola. Aquests anys, doncs, Espanya presenta un moviment vaguístic important, superior en alguns anys al de qualsevol país europeu.

Respecte al resultat de les vagues a Espanya, hom pot remarcar que entre

el 1916 i el 1919, anys en què Espanya rep els beneficis extraordinaris de guerra, la relació entre el nombre de vagues guanyades i nombre de vagues perdudes és superior a la d'altres anys. Aquesta relació no torna a ésser positiva fins el 1931.

QUADRE 5. Resultats de les vagues. (Espanya 1905-1931)

any	guanyades		perdudes		transacció	
	total	%	total	%	total	%
1905	46	35	62	48	22	17
1906	26	21	71	58	25	23
1907	43	36	59	50	16	14
1908	45	35	62	49	20	16
1909	26	33	41	53	11	14
1910	64	42	54	36	33	22
1911	38	32	50	42	30	26
1912	55	32	63	37	53	31
1913	56	28	90	45	55	27
1914	43	31	57	41	40	28
1915	15	16	38	42	38	42
1916	61	34	61	34	56	32
1917	45	26	51	29	80	45
1918	92	36	40	16	124	48
1919	121	30	68	17	214	53
1920	82	20	111	26	229	54
1921	37	16	80	34	112	48
1922	56	13	152	36	204	47
1923	54	13	175	43	164	40
1924	29	19	72	46	50	32
1925	28	17	62	38	74	45
1926	11	12	38	41	44	47
1927	9	8	41	39	57	52
1928	8	9	41	47	38	44
1929	17	18	34	35	45	47
1930	62	17	106	29	180	49
1931	161	26	79	13	327	54

FONT: Instituto de Reformas Sociales, *op. cit.*, nota 20, p. 39, i elaboració pròpia.

BARCELONA: INDUSTRIALITZACIÓ I VAGUES

L'anàlisi quantitativa del moviment vaguístic per províncies a l'estat espanyol indica un tipus de relació entre grau d'industrialització, moviment vaguístic i implantació del sindicalisme, tot i no oblidar la influència de la conjuntura econòmica i política interna i externa.²² Si considerem les xifres oficials sobre

22. Pel que fa a Barcelona, vegeu l'esbós històric sobre la vaga obrera, el moviment obrer i els drets jurídics dels treballadors de Joan A. ROIG I FRANSITORRA, *La vaga obrera* (Barcelona, Ed. 62, 1971). El País Valencià té l'estudi empíric sobre el moviment vaguístic entre el 1905 i el 1935 de Xavier PANIAGUA i Joaquín PRATS, *Contribución al estudio del movimiento huelguístico del País Valenciano. 1905-1935* (València, Universitat de València, 1974).

les vagues amb informació completa com una mostra vàlida del total de les vagues, podem observar que les províncies que en el període 1905-1931 ocupen els primers llocs pel nombre total de vagues són Barcelona, Oviedo, Madrid, Saragossa, València, Biscaia, Sevilla, Alacant, Còrdova, Ciudad Real, Múrcia, Cadis.

Del quadre es desprèn que Barcelona ocupa 18 vegades sobre 27 el primer lloc pel que fa al nombre total de vagues, seguida d'Astúries (5 vegades), Madrid (2 vegades), Saragossa i València (1 vegada).

Pel que fa al nombre de vaguistes, veiem que Barcelona ocupa 13 vegades el primer lloc, seguida d'Astúries (7 vegades), Madrid (2 vegades) i Biscaia, València, Alacant, Saragossa i Còrdova (1 vegada).

Les àrees amb un moviment vaguístic més intens són, doncs, la zona industrial de Barcelona, amb un moviment sindicalista important des de la segona dècada del segle xx (amb predomini de la CNT, fundada el 1911 a Barcelona); les àrees mineres i industrials d'Astúries i del País Basc, juntament amb Madrid, capital administrativa de l'estat i en un lent procés d'industrialització, bastions de la UGT; el País Valencià, amb nuclis industrials puntuals i una agricultura en expansió, on CNT i UGT es difonen ben de pressa; les zones mine-

QUADRE 6. Vagues al sector industrial per províncies. Totals i percentatges. (Espanya 1905-1931)

any	Barcelona		València		Madrid		Biscaia	
	a	b	a	b	a	b	a	b
1905	29		5		21		9	
1906	30	24,6	3	2,3	23	10,8	11	9
1907	21	17,8	5	4,2	24	20,3	5	4,2
1908	36	29	1	0,8	19	14,8	6	4,7
1909	20	25,7	4	5,1	22	28,2	7	9
1910	58	39	5	3,3	33	21	16	10
1911	35	21,2	7	6	8	6,7	13	11
1912	36	21	12	7	—	—	5	3
1913	72	35,9	16	8,4	19	9,4	6	3
1914	47	33,6	13	9,3	9	6,3	—	—
1915	37	40,6	4	4,4	10	10,9	1	1,1
1916	72	40,4	17	9,5	14	7,8	2	1,1
1917	50	28,4	21	9,3	14	8	6	3,4
1918	34	13,3	28	11	11	4,3	8	3,1
1919	40	9,9	59	14,6	26	6,4	7	1,7
1920	72	17	33	8	32	7	20	5
1921	20	8,6	9	4	36	15	8	3
1922	103	24	27	6,3	28	6,5	22	5,1
1923	103	25	14	3	36	9	26	6
1924	13	8,4	5	3	10	6	5	3
1925	11	6,7	7	4,3	14	8,5	13	7,9
1926	3	3,2	2	2,1	11	11,8	6	6
1927	17	16	—	—	7	6	12	11
1928	12	14	6	7	4	5	11	13
1929	18	18,7	7	7,3	3	3,1	2	2
1930	49	13	18	5	21	6	37	10
1931	118	19	21	3	20	3	13	2

any	Oviedo		Sevilla		Còrdova		Saragossa		Alacant	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
1905	5	—	2	—	—	—	2	1,6	4	3,2
1906	4	3,4	5	4	—	—	3	2,3	3	3,3
1907	2	1,7	6	5	—	—	4	3,4	4	3,4
1908	2	1,6	2	1,6	—	—	—	—	9	7
1909	3	3,8	1	1,3	—	—	2	2,6	—	—
1910	3	2	2	1,3	1	0,6	9	6	2	1,3
1911	2	1,7	13	11	1	0,8	5	4,2	—	—
1912	9	5,3	3	1,7	1	0,9	11	6,4	7	4
1913	3	1,5	2	1	2	1	6	3	5	2,4
1914	5	3,5	4	2,9	—	—	1	0,7	8	5,7
1915	5	5,5	2	2,2	—	—	5	5,5	4	4,4
1916	9	5	1	0,6	—	—	15	8,4	4	2,2
1917	4	2,3	3	1,7	5	2,9	27	15,3	2	1,1
1918	6	2,3	8	3,1	22	8,6	47	18,3	4	1,6
1919	18	4,5	17	4,2	9	2,2	38	9,4	24	6
1920	15	3	12	3	10	2	42	10	18	4,2
1921	25	12	—	—	9	4	10	4	8	3,4
1922	30	7	10	2,3	4	0,9	29	6,8	18	4,2
1923	40	10	17	4	4	1	13	3	2	0,5
1924	39	25	3	2	4	3	5	3	1	0,6
1925	38	23,2	3	1,8	—	—	—	—	—	—
1926	31	33	1	1	1	1	1	1	1	1,1
1927	29	27	5	5	1	1	2	2	5	4,7
1928	9	10	3	3	—	—	1	1	3	3,4
1929	14	14,6	2	2	1	1	1	1	10	10,4
1930	53	14	10	3	7	2	9	2	18	5
1931	99	16	8	1	4	1	22	4	32	4,4

a. Nombre total de vagues amb informació completa.

b. Percentatge del total de vagues amb informació completa.

FONT: I.R.S., Ministerio de Trabajo, *op. cit.*, nota 20, i elaboració pròpia.

res i agrícoles de Múrcia i Andalusia, on la CNT s'implanta ben aviat; la petita zona industrial i de serveis de Saragossa, un altre nucli important per a la CNT, i la zona minera de Ciudad Real, dins l'àrea d'influència de la UGT.

Cal notar que tot i la forta disminució del nombre de vagues durant els anys de la Dictadura a les àrees on predomina la CNT (reduïda a la illegalitat), Barcelona fou a partir del 1927 una de les províncies, juntament amb Astúries i Biscaia, amb un índex de vagues més alt i, del 1927 al 1929, la zona amb l'índex de vaguistes més elevat.

Estudi de les mitjanes

Per a valorar el pes del moviment vaguístic a Barcelona, hom pot establir comparacions entre treballadors implicats a les vagues i entre jornades de vaga a Barcelona i a Espanya (vegeu els quadres 2 i 8).

QUADRE 7. Vaguistes al sector industrial per províncies. Totals i percentatges (Espanya 1905-1931)

any	Barcelona		València		Madrid		Biscaia	
	a	b	a	b	a	b	a	b
1905	1.877	—	1.742	—	1.947	—	2.164	—
1906	3.267	13,4	1.307	5,4	1.568	6,4	4.371	19,9
1907	1.811	14,3	2.060	16,2	4.017	31,7	247	1,9
1908	2.273	17,8	90	0,7	1.063	8,3	916	7,2
1909	1.439	22	534	8	968	14,5	374	5,5
1910	29.216*	80	624	1,5	1.385	3,9	1.668	4,5
1911	6.175	27,9	553	2,5	826	3,7	1.297	5,8
1912	6.161	17	2.355	6,5	—	—	80	0,2
1913	51.555	61,1	4.548	5,4	2.519	2,7	668	0,8
1914	21.425	43,5	5.200	10,5	2.391	4,8	—	—
1915	13.291	43,4	299	1	3.033	10	58	0,2
1916	71.030	73,3	4.805	4,9	3.562	3,7	294	0,3
1917	21.170	29,6	9.231	12,9	1.317	1,8	1.832	2,6
1918	13.193	12,1	12.602	11,5	5.275	4,8	870	0,8
1919	10.017	5,6	26.095	14,6	60.707	34	3.316	1,8
1920	65.546	26,8	21.392	8,7	34.487	14,1	30.018	12,3
1921	1.904	2,3	11.178	13,3	6.095	7,3	4.813	5,7
1922	19.134	16	11.815	9,9	4.263	3,5	7.285	6,1
1923	24.407	20,2	7.685	6,4	6.040	5	6.706	5,6
1924	620	2	1.562	5	1.076	4	210	1
1925	3.496	6	1.287	2	786	1	15.131	25
1926	575	3	550	2	552	2	700	3
1927	22.350	31,6	—	—	255	0,4	3.098	4,4
1928	49.827	71,2	2.407	3,4	576	0,8	1.969	2,8
1929	17.09	30,7	3.667	6,6	438	0,8	240	0,9
1930	49.086	19,8	15.806	6,4	19.311	7,8	8.544	3,4
1931	78.759	33,3	14.084	5,9	7.300	3,1	5.057	2,1

any	Oviedo		Sevilla		Còrdova		Alacant		Saragossa	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
1905	3.760	—	850	—	—	—	113	—	40	—
1906	3.971	16,3	1.082	4,4	—	—	850	3,5	79	0,3
1907	250	1,9	187	1,5	—	—	733	5,8	261	2,0
1908	75	0,6	230	1,8	—	—	3.692	28,9	—	—
1909	280	4,2	19	0,3	—	—	—	—	71	1
1910	270	0,5	23	0,1	473	1,3	406	1,1	869	2,4
1911	277	1,2	1.365	6,2	24	0,1	—	—	510	2,3
1912	4.045	11,1	1.578	4,3	250	0,7	559	1,5	1.570	4,3
1913	318	0,4	1.800	2,1	690	0,8	1.058	1,2	938	1,1
1914	375	0,7	2.535	5,1	—	—	7.459	15,1	14	0,02
1915	1.012	3,3	4.700	15,4	—	—	3.420	11,2	264	0,9
1916	3.855	4	37	0,03	—	—	783	0,8	1.399	1,4
1917	4.080	5,7	2.041	2,9	8.427	11,8	350	0,5	4.835	6,8
1918	130	1,2	1.824	1,7	23.785	21,8	1.247	1,1	21.494	19,7
1919	6.144	3,4	8.018	4,5	5.499	3	14.390	8	10.470	5,8
1920	2.553	1	4.171	1,7	5.959	2,4	16.171	6,6	12.436	5
1921	9.507	11,4	—	—	7.558	9	8.160	9,7	1.958	2,3
1922	8.802	7,4	2.370	2	7.323	6,1	8.095	6,8	20.654	17,3
1923	6.034	5	2.626	2,2	1.543	1,3	7.350	6,1	945	0,8

any	Oviedo		Sevilla		Còrdova		Alacant		Saragossa	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
1924	10.310	36	888	3	1.750	6	30	0,1	547	1,9
1925	19.606	33	650	1	—	—	—	—	—	—
1926	8.760	40	72	0,3	35	0,2	90	0,4	66	0,3
1927	27.415	38,8	1.442	2	600	0,8	6.218	8,8	290	0,4
1928	2.893	4	690	0,9	—	—	1.011	1,4	270	0,4
1929	5.019	9	470	0,8	2.300	4,1	18.003	32,4	68	0,1
1930	63.524	25,7	4.296	1,7	7.700	3,1	14.056	5,7	1.264	0,5
1931	41.493	17,6	3.349	1,4	2.567	1,1	8.521	3,6	4.403	1,8

a. Vaguistes (corresponents a les vagues amb informació completa).

b. Percentatge de vaguistes sobre el total d'Espanya.

* Xifra corresponent a 55 vagues.

FONTS: I.R.S. 1906-1923, inisterio de Trabajo 1924-1934, i elaboració pròpia.

Si hom compara les mitjanes de treballadors implicats a les vagues de Barcelona i d'Espanya descobreix que la mitjana de Barcelona supera la d'Espanya els anys 1909, 1912, 1915 i 1919 i del 1927 al 1931.

Pel que fa a la durada de les vagues en el període 1910-1931, la mitjana de jornades de vaga per vaga de Barcelona és superior a la d'Espanya en dotze anys d'aquest període: del 1910 al 1914, del 1916 al 1919, el 1923 i del 1927 al 1930.

Les mitjanes de jornades de vaga per treballador implicat de Barcelona superen les d'Espanya en dotze anys del període comprès entre el 1910 i el 1931, del 1910 al 1914, del 1916 al 1919, el 1923, el 1926, el 1929 i el 1931.

L'anàlisi indicativa d'aquestes mitjanes redueix lleugerament el pes del moviment vaguístic de Barcelona en el conjunt espanyol pel que fa al nombre de treballadors implicats. En canvi, referma la seva importància quant a la durada i mostra com les vagues de Barcelona són les més llargues durant pràcticament tota la segona dècada d'aquest segle i en el període final de la Dictadura.

Vagues i vaguistes per indústries

L'examen del nombre de vagues i de vaguistes per indústries pot ajudar a caracteritzar una zona o a establir trets diferencials entre zones.

De l'observació del nombre de vagues per indústries a Espanya donades pel Ministerio del Trabajo²³ hom pot destacar que entre el 1905 i el 1931 les indústries que ocupen més vegades el primer o segon lloc pel nombre de vagues són les de la construcció (19 vegades), de mines i pedreres (15), de bosc i l'agricultura (7), les tèxtils (5), del transport (3), metallúrgiques, del llibre i de l'alimentació (2).

23. Ministerio de Trabajo, *Estadística de las huelgas. Memoria correspondiente a los años 1930 y 1931* (Madrid, Imp. Sobrinos de la Suc. de M. Míñuesa de los Ríos, 1934).

QUADRE 8. Vagues al sector industrial. Treballadors implicats i jornades de vaga. (Barcelona-província 1905-1931)

<i>any</i>	<i>treballadors implicats</i>	<i>jornades de vaga</i>
1905	2.168	—
	2.468 *	—
1906	4.687	—
1907	2.884	—
1908	3.792	—
1909	2.908	—
1910	29.509	6.089.837
1911	7.030	164.691
1912	7.499	229.587
1913	63.925	1.411.644
1914	27.496	624.931
1915	16.109	131.888
1916	126.770	2.064.903
1917	25.295	930.645
1918	14.941	387.746
1919	10.387	478.717
1920	68.399	887.355
1921	2.443	62.681
1922	30.257	444.617
1923	31.478	791.289
1924	1.678	4.553
1925	3.912	7.312
1926	582	6.503
1927	35.094	255.272
1928	118.631	459.086
1929	19.116	104.774
1930	51.164	1.115.468
1931	80.957	255.272

* Xifres diverses donades, respectivament, per les *Estadísticas de las huelgas*, corresponents al 1905 i al 1909.

FONT: I.R.S., Ministerio del Trabajo, *op. cit.*, nota 20, i elaboració pròpia.

I les indústries que ocupen més vegades els quatre primers llocs pel nombre de vagues són: les de les mines (26), de la construcció (25), del transport (13), de l'agricultura (11), tèxtils (11), del vestit (9), de l'alimentació (7), metallúrgiques (4), del llibre (3) i del treball del ferro (1).

Notem, doncs, que els sectors amb més conflictivitat laboral són, per aquest ordre, els de la construcció, de mines i de l'agricultura, seguits de les del transport, tèxtils, metallúrgiques, del vestit, de l'alimentació, del llibre i del treball del ferro, que tot i ésser entre els principals sectors econòmics pel que fa al nombre de treballadors ocupats no guarden pas el seu ordre de prioritat. Així, per exemple, veiem que el 1930 els principals sectors pel nombre de treballadors ocupats són els del vestit, els tèxtils i de la construcció, i, en canvi, pel nombre de vagues ho són els de la construcció, de les mines i del treball del ferro.